

Presentació

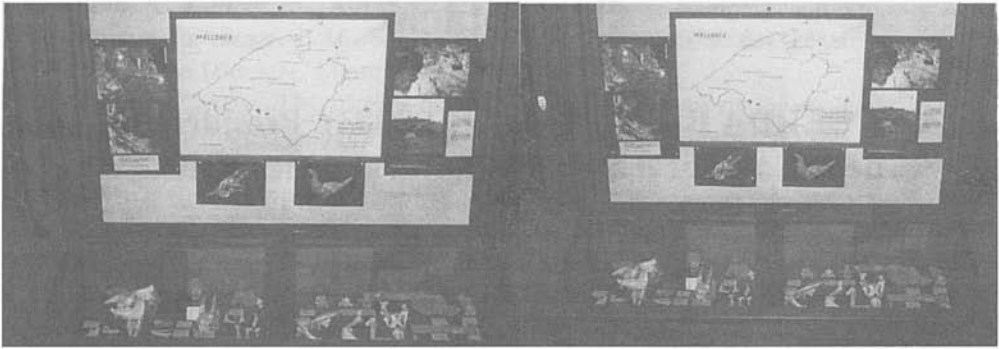
JOAN CUERDA BARCELÓ (1912-2003), President d'honor de la Societat d'Història Natural de les Balears

El 7 de gener de 2003 morí a Palma, Joan Cuerda Barceló, membre fundador i President d'Honor de la *Societat d'Història Natural de les Balears*. Immediatament, la Junta Directiva de la Societat acordà editar una monografia homenatge a la seva persona recollint el sentiment de molts dels seus amics. Com no podia esser d'altra manera, la monografia està centrada en temes de Geomorfologia litoral i, com no, del Quaternari. Entre el conjunt dels articles trobam des de revisions, estats de la qüestió, descripcions de nous jaciments, estudis locals, estudis paleontològics de vertebrats o de mol·luscs quaternaris, etc.

Els editors d'aquesta monografia fa més de prop d'uns vint anys que vàrem conèixer a Joan Cuerda. En aquells moments érem dos estudiants de biologia que havíem llegit alguns dels treballs d'un especialista en el Quaternari de les Balears i ens fèrem socis de la Societat d'Història Natural de les Balears, de la qual n'era el president. Els dilluns, dia de reunió, a la Societat era tot un plaer consultar i escoltar a la gent que tenia allà el seu punt de reunió. Allà vàrem conèixer una persona excepcional: Joan Cuerda.

Joan Cuerda va néixer a Barcelona el dia 14 de juny de 1912. L'any 1936 es va establir a Mallorca. Fou devers l'any 1947 quan J. Cuerda es va iniciar en les ciències de la natura i va tenir contacte amb un grup de naturalistes que es reunien en el Col·legi Oficial de Farmacèutics de Balears. Entre els assistents hi havia entre d'altres, Guillem Colom, Joan Bauzà, Joan Cañigüeral, Miquel Massutí, Pere Palau i el seu fill Josep Maria Palau, Llorenç Garcias Font, Andreu Muntaner, Josep Rosselló Ordines. Ben aviat J. Cuerda prengué part activa en el grup i el dia 1 d'octubre de 1948 es varen constituir com a Secció de Balears de la "Real Sociedad Española de Historia Natural", amb seu a Madrid. L'any 1952 es decideix deixar de ser una secció i es va fundar la Societat d'Història de les Balears, de la què J. Cuerda fou soci fundador, i va succeir a J. Cañigüeral que era el secretari i el responsable del Bolletí, si bé la Societat va néixer oficialment el 4 de setembre de 1954 on J. Cuerda era elegit secretari, càrrec que ocupà fins a 1957. Abans havia ocupat els càrrecs de bibliotecari i vicetresorer. J. Cuerda com a secretari va redactar els estatuts de la nova Societat i va gestionar la seva legalització, a més d'aconseguir una nova ubicació per a la biblioteca a la seu de l'Estudi General Lul·lià.

Els inicis de la seva afició per la paleontologia hi ha que cercar-los en primer lloc, quan el seu cosí Bartomeu Barceló li va mostrar la seva col·lecció de fòssils i més tard feren algunes sortides de camp a les platges quaternàries del Coll d'En Rabassa. La tasca de recerca, la continuà personalment J. Cuerda, donada la proximitat de la seva residència d'estiu, Son Morlà. La seva afició per la paleontologia la va donar a conèixer des del primer moment que va entrar en contacte amb els naturalistes de la Societat i així el 5 de juny de 1952 va donar una conferència al Col·legi de Farmacèutics, la seu de la Societat en aquells temps, que va tractar de les espècies característiques del Quaternari mallorquí.

Imatges de la primera exposició de la Societat d'Història Natural de les Balears (1954), al centre cultural de "La Caixa" del carrer Colon de Palma, en la qual el Quaternari (*Myotragus balearicus* i mol·luscs marins) va tenir una important rellevància, així com altres aspectes naturalístics com fou una col·lecció d'insectes. Fotos arxiu A. Muntaner.

Des dels inicis de la seva recerca devers l'any 1947 fins al 1957, Cuerda va dur un treball d'inventari, recollint molts de fòssils a les platges quaternàries de la Badia de Palma, amb una estreta col·laboració amb Andreu Muntaner. Els coneixements assolits, les publicacions que realitzà al Bolletí de la Societat d'Història Natural i la magnífica col·lecció paleontològica que D. J. Cuerda anava formant determinaren, en certa manera, que quan es celebrà a Espanya el *V congrés de l'INQUA (International Quaternary Congress)*, el setembre de 1957, es planificàs una visita a Mallorca. J. Cuerda va formar part del comitè local, i va planificar conjuntament amb Andreu Muntaner (actual president d'Honor de la Societat) la visita a les formacions quaternàries de la Badia de Palma.

Una de les fites científiques més important d'aquesta dècada fou l'excursió que es celebrà a Mallorca durant el Congrés Internacional per a l'estudi del Quaternari (INQUA) de 1957.

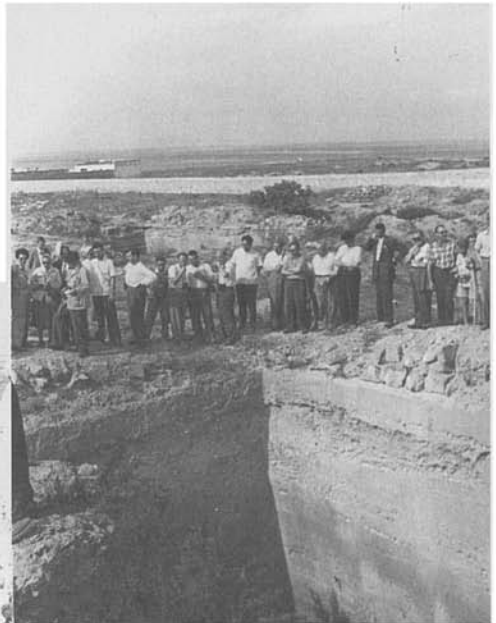
El congrés fou itinerant, la primera part del congrés tingué lloc a Madrid, a on s'inaugurà el 2 de setembre, dedicant 6 dies a sessions de treball i excursions curtes per les rodalies de Madrid (Sierra de Gredos, Terrasses del Manzanares, Sierra de Guadarrama, Manzanares i Toledo, Escorial i Sierra de Guadarrama). El dia 8 se realitzà un viatge col·lectiu, de sis dies de duració, que va concloure a Barcelona, passant per Alacant, València i Mallorca. La segona part del congrés es celebrà a Barcelona o fou clausurat el 16 de setembre (INQUA, 1957a). A més a més, dins l'extens programa hi havia excursions facultatives prèvies al congrés: al Pirineu oriental i central, a la zona cantàbrica, a Villarroya (Logroño); o posteriors com per exemple: a rodalies de Barcelona i Motserrat, Mojà.

Però el més interessant per a l'estudi del Quaternari de Mallorca fou la relació entre els congressistes i uns joves socis fundadors de la Societat d'Història Natural de les Balears: Joan Cuerda i un altre dels importants protagonistes de que també posar la llevor dins nosaltres en l'estudi del Quaternari (Andreu Muntaner). Aquestes dues persones junt amb altres membres de l'organització del congrés de l'itinerari del llevant ibèric i Mallorca (L. Solé Sabarís, L. Pericot, Francisco Jordà, Domingo Fletcher i F. Hernández-Pacheco) tinguéren un paper importantíssim per a donar a conèixer els valors del Quaternari de Mallorca amb dues esgotadores jornades de camp (11 i 12 de setembre). La primera fou la visita de les formacions del Tirrenià des Carnatge i la visita a les coves d'Artà. La segona fou una excursió a Sóller i la costa septentrional de Mallorca.

També es va inaugurar una exposició monogràfica del Quaternari balear a l'estudi General Lul·lià, que va despertar l'interès dels congressistes que assistiren a l'acte. Amb motiu d'aquest congrés, J. Cuerda va publicar una primera síntesi dels resultats dels seus treballs i, el que va ser més important per a ell, va iniciar una sèrie de contactes amb altres investigadors del Quaternari de nivell internacional.

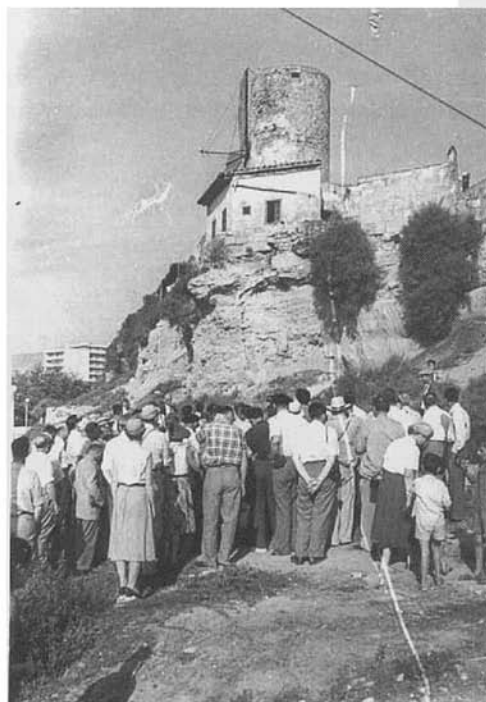
Cal destacar les relacions que va mantenir amb el Professor Karl W. Butzer, de la Universitat de Chicago, amb el que realitzà una sèrie de treballs que publicaren entre 1960 i 1962. K. Butzer, prestigiós quaternarista, sempre ha tingut en compta els jaciments mallorquins estudiats conjuntament amb en J. Cuerda a treballs que parlen del Quaternari a escala mediterrània o mundial.

Imatges de la reunió de l'INQUA (1957) a la zona d'es Carnatge (Palma de Mallorca) i d'una predrera de Son Mosson (Palma). Foto Arxiu Andreu Muntaner.

Imatges de l'INQUA (1957) es Carnatge (Palma de Mallorca). Foto arxiu Andreu Muntaner.

Imatges de l'INQUA (1957) a la zona d'es Jonquet (Palma de Mallorca). Foto arxiu Andreu Muntaner.

Distintes instantànies de l'exposició realitzada amb motiu de l'INQUA (setembre 1957) en la que els nostres socis Joan Cuerda i Andreu Muntaner tingueren un paper més que destacat. Fotos Arxiu A. Muntaner.

El 1962 va ser anomenat Ajudant Honorari de l'*Institut Lucas Mallada del CSIC*, per la qual cosa va rebre diferents grups de professors i estudiants de ciències geològiques de les Universitats de Barcelona i Madrid als quals acompanyà i orientà a les seves excursions pel Quaternari mallorquí.

L'any 1964, fou designat membre del *Comité des Milieux Insulaires de la Commission Internationale por l'Exploration Scientifique de la Mer Méditerranée*, fet que constitueix un reconeixement de l'alt nivell del treball que Joan Cuerda estava realitzant.

El 1966 participà en el Symposium sobre el *Myotragus balearicus* que se celebrà a Deià i en 1969 entrà a formar part com a vocal de la *Subcomisión del Mapa del Cuaternario* en la *Comisión Nacional de Geología*.

L'any 1973 és nomenat membre del *Comité Español del Cuaternario* integrat dins l'*INQUA* i pocs anys després, el 1975, publica *Los Tiempos Cuaternarios en Baleares* en un volum de 300 pàgines, que va ser editat per l'*Institut d'Estudis Baleàrics*. Obra fonamental no sols per conèixer el Quaternari de les Illes, sinó també de tota la Mediterrània Occidental.

El 1975 treballà amb el Dr Lluís Pomar, d'aleshores Universitat de Palma de Mallorca, en la preparació de l'excursió a Cabrera que es va fer amb motiu de la reunió conjunta de naturalistes organitzada per la Societat Catalana de Biologia, la Institució Catalana d'Història Natural i la Societat d'Història Natural de les Balears. En aquesta ocasió, entre el 18 i 21 de març de 1976 es parlà a Mallorca i Cabrera sobre la problemàtica de la insularitat. Prèviament a l'excursió a Cabrera, Joan Cuerda feu una exhaustiva presentació de la geologia i del poblament animal i vegetal de Cabrera. Entre 1975 i 1980 col·laborà amb l'equip, que dirigit pel Dr Vicenç M. Rosselló, de la Universitat de València, estudiava el Plistocè de la costa alacantina.

El 1978 forma part del comitè organitzador de la reunió que la *Quaternary Research Association* celebrà a Mallorca, al costat del Professor Henry Osmaston de la Universitat de Bristol.

El 1979 participa, com a moderador, juntament amb el Dr. Butzer, a la taula rodona sobre nivells quaternaris que se celebrà durant el *VI Coloquio de Geógrafos Españoles*.

L'any 1983 va ser anomenat president de la Societat d'Història Natural de les Balears, càrrec que va ocupar fins 1987.

De l'acceptació de la tasca investigadora de J. Cuerda, tant a Espanya com a l'estranger, es publicà, l'any 1985, el llibre-homenatge *Pleistoceno y Geomorfología Litoral. Homenaje a Juan Cuerda* editat amb la col·laboració de la Universitat de València, la Universitat de Palma de Mallorca i l'Institut Politècnic de Zúrich. A les primeres planes hi ha una semblança biogràfica, escrita pel Dr. Bartomeu Barceló, molt detallada i escrita amb molta cura (la major part de dades fins 1985 d'aquesta nota provenen d'aquest article), per continuar amb articles de diferents quaternaristes de prestigi internacional que valoren molt positivament el treball de J. Cuerda.

La Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear coneixedora de la importància i transcendència de l'obra de Joan Cuerda, reedita l'any 1989 *Los Tiempos Cuaternarios en Baleares*, doncs l'edició de 1975 ja era exhaurida des de feia temps.

L'any 1987 Joan Cuerda publica *Moluscos Marinos y Salobres del Pleistoceno Balear*, un volum d'unes 400 pàgines, on surten figurats tots els mol·luscs fòssils del

Quaternari de les Balears. És un obra, sense cap dubte, bàsica per tots els estudiosos del Quaternari marí de la Mediterrània.

El 1992 Joan Cuerda amb la col·laboració de J. Sacarés publiquen el llibre *El Quaternari a Migjorn de Mallorca*, obra de 130 pàgines editada per la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear. Bàsicament es tracta d'una síntesi dels treballs que realitzaren del litoral de Lluçmajor.

A la circular de la SHNB núm. 3 (març de 1995) apareix una breu biografia que, més que un homenatge, és una prova d'amistat i de reconeixement cap a la seva persona. A l'Assemblea General Extraordinària de la Societat d'Història Natural de les Balears del 28 de febrer de 1995, Joan Cuerda va ser anomenat President d'Honor de forma unànime.

En un dossier tècnic, publicat el 1994 i escrit per Aina Lleuger, adreçat al professorat i que forma part de l'activitat *El Carnatge: passat, present i futur*, del Programa de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma es posa de manifest que la figura de Joan Cuerda és essencial per entendre les formacions quaternàries de es Carnatge i la seva protecció, així com la importància de la seva obra dins el context naturalístic de les Balears. De fet a unes fitxes tècniques publicades pel Govern Balear sobre les *àrees naturals d'especial protecció de les Illes Balears*, s'indica que la protecció d'es Carnatge es deu, bàsicament, als valors paleontològics estudiats per Joan Cuerda.

Recentment, en un llibre d'especial rellevància geològica, *Aspectes Geològics de les Balears*, editat per la UIB en commemoració del *X Simposium sobre la Enseñanza de las Ciencias de la Tierra* realitzat a Palma l'any 1998, l'editor del llibre el Dr. J.J. Fornós, no va dubtar en donar cabuda a un article-homenatge a J. Cuerda escrit per D. Vicens i F. Gràcia.

El mes de novembre de 1999 va participar com a ponent al curs *Els fòssils: una mirada al passat per entendre el present*, organitzat per la Societat d'Història Natural de les Balears i el Centre de Professorat i Recursos de Palma. Els participants del curset varen quedar astorats de la col·lecció que J. Cuerda els mostrava i de la saviesa de les seves explicacions. Als seus 87 any explicava amb el mateix entusiasme als alumnes i amb la mateixa il·lusió d'aquelles jornades de l'INQUA, de sortir al Camp de Tir a mostrar i transmetre als alumnes el coneixement d'aquelles espècies fòssils, in situ, tal com les havia desposat el temps.

La junta directiva de la Societat d'Història Natural de les Balears, en vistes de la gran trajectòria científica de Joan Cuerda i de la gran transcendència de la seva obra i estímul dins molts dels naturalistes illencs, va presentar la candidatura de J. Cuerda a la Medalla d'Or de la Ciutat al Consell de l'Àrea de Cultura, a les Cases Consistorials de Palma, el dia 26 de juny de 2001.

Joan Cuerda va col·laborar amb el mateix entusiasme tant amb naturalistes de la Societat d'Història Natural de les Balears (Muntaner, Adrover, Gasull, Sacarés, Galiana, Antich, Soler, Gràcia,...) com amb eminents especialistes sobre la matèria com el Dr. Butzer de la Universitat de Chicago, el Dr. Gaibar Puertas del CSIC, el Dr. Crusafont de la Universitat de Barcelona, el Dr. V. Rosselló Verger, de la Universitat de València, el Dr. Ll. Pomar, de la Universitat de les Illes Balears, el Dr. Osmasten, de la Universitat de Bristol, el Dr. G. Mateu, de l'Institut Oceanogràfic de Palma, el Dr. H.C. Colom de la Universitat

Autònoma de Barcelona, el Dr. Goy, de la Universitat de Salamanca, la Dra. Zazo del CSIC, ...

Fruit de la seva amistat amb Ll. Gasull li fou dedicada (1963) la descripció a les pàgines del Bolletí d'una nova espècie de mol·lusc terrestre fòssil (*Trochoidea cuerdoi*), espècie coneguda només de Menorca. Wiedmann als anys 60 també descriví en el seu honor *Acrioceras muckleae cuerdoi*, un amonit del Secundari de les pedreres de Biniamar (Lloseta). Recentment, J. Quintana, D. Vicens i G.X. Pons (2006) han descrit un petit mol·lusc terrestre, *Oestophora cuerdoi*, com a mostra del nostre més sincer agraïment per tots els coneixements que ens va ensenyar.

La seva feina, a més de quedar reflexada en el seu treballs, també és present a la seva col·lecció de fòssils del Quaternari de les Balears. Les hores dedicades a cercar jaciments, i estudiar-los no ha estat cosa de dos dies; tampoc ho ha estat recollir el material paleontològic i fer-lo net per tenir-lo a punt per estudiar-lo i quedar ben catalogat i ordenat per a ulteriors consultes en les seves calaixeres. La seva col·lecció no només té un valor científic, té un altre valor mal de captar per aquells que no són amants de la natura, un valor de sentiment i emoció que fa recordar la persona de Joan Cuerda, com un mestre pacient amb molta ganes d'ensenyar allò que ell sabia, fruit de molt d'anys de treball de camp.

La seva actitud desinteressada i generosa ha servit moltíssimes de vegades com a ajut i estimul perquè altres autors realitzassin nous estudis científics sobre el Quaternari de les Balears. Així és reconegut a la presentació dels editors (G.X. Pons i J.A. Guijarro) monografia de la Societat sobre "El canvi climàtic: passat, present i futur" (2001) indicant que algun dels seus treballs no hagués estat possible sense el coneixement previ de tota la tasca investigadora de Joan Cuerda.

Són molts els que han après de la saviesa modesta de Joan Cuerda i no tothom li ha agraït com cal. Aquest investigador autodidacte, a vegades criticat per aquest motiu, ha superat amb la seva perseverança molts d'investigadors de la "ciència oficial".

Al llarg de 50 anys, el treball científic realitzat per Joan Cuerda es podria caracteritzar per la rigorositat, la continuïtat i una constant innovació temàtica i renovació metodològica en el seus estudis. La seva tasca de producció científica, quasi ininterrompuda, es va iniciar amb la descripció i catalogació dels fòssils continguts a les terrasses quaternàries de la Badia de Palma. Després la seva àrea de treball es va anar ampliant i localitzant nous jaciments de Mallorca, de Cabrera i de les Illes Pitiüses, per descriure l'estratigrafia, els fòssils associats i la seva cronologia relativa amb les oscil·lacions glaciostàtiques del Quaternari. També ha estudiat jaciments de Menorca i del País Valencià. Majoritàriament ha catalogat mol·luscs marins fòssils, però també ha estudiat mol·luscs terrestres i vertebrats del Quaternari.

La seva obra "Los Tiempos Cuaternarios en Baleares" ha exercit una important influència amb totes les investigacions posteriors relacionades amb el Quaternari de les Illes i de la Mediterrània Occidental.

Casa seva no només ha esta un centre d'acollida d'especialistes de tot el món, sinó també ha donat cabuda a estudiants de primària, secundària, universitaris i a tota persona que ha tengut un sentiment d'amor cap a la natura.

La seva relació amb el Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears ha estat molt estreta, ja com a director de publicacions, membre del consell assessor o autor de

molts del seus articles. Quan fou director de publicacions s'instaurà l'arbitratge científic, s'establí el procés de normalització lingüística de la Societat amb el canvi de nom de la revista (1980), de Boletín de la Sociedad de Historia Natural de las Baleares passà a ser Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears, la seva actual denominació. La seva estima vers el Bolletí va fer que en tota la història sigui l'autor que més articles hi publicà, la veritable ànima del Bolletí. La vàlua d'aquests articles fa que sigui una revista científica tenguda en compte dins dels circuits científics internacionals. La seva especial relació amb el Bolletí de la Societat, l'element que fa que la Biblioteca de la Societat vagi creixent any rera any, i coneixedor de l'esforç que comporta la aquesta tasca, feia que a cada assemblea donàs l'enhonorabona al responsable de publicacions després de cada volum editat.

La Societat d'Història Natural de les Balears per l'esforç continu, per la seva dedicació altruïsta, pel seu estimul a tots els que s'apropaven a ell, i per moltíssims d'altres aspectes a de la seva persona, sempre estarà present en el nostre cor amb un lloc d'honor.

Una breu pinzellada sobre els autors i els articles

S'ha començat aquesta presentació comentant la participació de distints amics que han redactat capítols d'aquesta monografia. Els dos primers articles són d'autors – amics, d'aquests amics que han deixat patent quelcom més que l'amistat: Emiliano Aguirre i Karl W. Buzter. El primer fa una discussió nomenclatural sobre la utilització de la paraula Quaternari. El segon article, és un emotiu escrit de K.W. Buzter sobre les seves vivències, la seva relació personal amb el nostre protagonista.

La projecció de J. Cuerda com a quaternarista més enllà de les terres de les Balears fou més que notori. Coneixia perfectament els més importants jaciments del Llevant ibèric. Va ajudar a altres col·legues a la determinació de milers d'exemplars de mol·luscs. Des dels anys 90 la seva col·laboració amb altres quaternaristes de fora de les Balears es fa més patent. Una d'aquestes persones fou en J. Meco amb qui publicà (1993) un interessantíssim estudi sobre la importància d'*Strombus bubonius* com a indicador de les paleotemperatures en el darrer interglacial. En aquest volum, J. Meco *et al.* fan un exhaustiu anàlisi de la composició faunística de distints jaciments canaris del Pleistocè marí (uns 100 taxa citats), així com la constatació de l'altura del punt màxim transgressiu i l'extensa continuïtat dels depòsits estudiats.

A la monografia també s'han incorporat autors que treballen amb el Quaternari de l'Argentina amb aproximacions diverses. Un dels editors (GXP) vol expressar el seu més sincer agraïment per la seva participació i la seva paciència i comprensió relacionada amb el retard que ha sofert aquest la impressió definitiva d'aquest obra. El primer d'aquest conjunt de tres articles, de L. Soibelzon i F.J. Prevosti, s'explica l'origen i la diversitat de carnívors terrestres del Quaternari d'Amèrica del Sud. En el segon, de C.P. Tambussi *et al.*, ens fan conèixer la interessantíssima avifauna del Quaternari d'una família de lloros (Psittacidae) així com les inferències paleoambientals. El tercer i darrer d'aquest conjunt d'articles, de M.L. Aguirre *et al.*, és un extraordinari estudi sobre els mol·luscs presents a les terrasses marines quaternàries de la zona de Camarones (Patagònia).

Des del departament de Ciències de la Terra (J.J. Fornós, J. Ginés, A. Ginés, F. Gràcia), junt amb un grup d'investigadors italians (P. Tuccimei, M. Mucedda) s'està ampliant amb major precisió les oscil·lacions del nivell de la mar del Pleistocè gràcies a datacions Tori/Urani. Dades proporcionades per espeleobussejadors i espeleotemes freàtics de Sardenya i de Mallorca han fet enquadrar molt millor les corbes glacioeustàtiques de la Mediterrània occidental.

El següent article és una aportació d'un altre vell amic de J. Cuerda. G. Mateu ha tingut durant molts d'anys càrrecs de responsabilitat en la Societat d'Història Natural de les Balears i no ha volgut deixar d'aportar el seu granet d'arena amb una aportació al coneixement de del *Corallium rubrum*.

El 2003 fou un any ben trist per a mi (GXP), una altra persona amb la qual vaig compartir molts de bons moments també ens abandonà, Joan Pons-Moyà. La discussió científica era un element present en les nostres llargues i, normalment, nocturnes converses. En Joan Pons-Moyà de trajectòria eminentment quaternarista, malgrat quan va ser convidat a participar en aquesta monografia ja estava molt malalt em va comunicar, el mes de febrer (2003), pocs mesos abans de morir, la seva ferma intenció de participar (junt amb altres amics-autors) en la redacció d'un article, no exempt de polèmica, sobre una nova proposta sobre l'evolució del gènere *Myotragus* (Bovidae, Mammalia). Aquest article feia molt de temps que ho tenia en ment i havia estat àmpliament discutit amb altres paleontòlegs de les Balears, i finalment ha vist la llum i la seva veu, els seus pensaments i els seus agradables records estan una mica més entre nosaltres.

En el següent article, Ll. Gómez-Pujol *et al.* avaluen la magnitud dels processos erosius que actuen sobre els penya-segats carbonatats d'una localitat litoral que ha estat punt de control d'un projecte europeu des de fa uns nou anys, concretament la zona de s'Alavern (Sud de Mallorca) alhora que es detallen les seves components temporals i d'escala. Les tasques quantitatives han estat objecte d'estudi i reflexió. De vegades se pensa que tot està mesurat, que tot està dit. Dades de perímetre de litoral de les Balears apareixen a tots els atlas i documents geogràfics. En aquesta ocasió P. Balaguer va més enllà, amb una metodologia clara efectua l'inventari quantitatiu de les costes rocoses de Mallorca, les formes dels penya-segats, la litologia,... Com era d'esperar les dades oficials no concorden amb els resultats d'aquest interessant treball.

Els editors, D. Vicens, D. i G.X. Pons, han aportat el seu granet d'arena amb una aproximació al coneixement dels mol·luscs continentals del Pleistocè superior a jaciments costaners de la zona septentrional de Mallorca. Aquest és un clàssic treball taxonòmic, amb descripcions de nous jaciments i amb perfils esquemàtics, que segueix les pautes heretades del nostre mestre J. Cuerda.

El litoral, les cales com a zones de confluència del medi marí i una zona terrestre, zones normalment de mescla d'aigües, de deposició de sediments encorsetat per costes rocoses... en resum un ambient ben peculiar i de gran estímul científic. Els dos articles següents tenen com a referència aquest fet geomòrfic. El professor, el mestre i amic Vicens Mª Rosselló n'és coautor del primer en el que s'estudia i descriu la geomorfologia des Màrmols fins as Balç (Santanyí), i el segon article, en solitari, un pretext (un bon pretext) per parlar de cales, torrents, fractures i carst a Mondragó.

Durant els darrers anys, l'espeleologia de les Balears ha experimentat una autèntica revolució científica, quelcom com el descobriment, l'obertura d'un món nou. Aquesta nova finestra al coneixement ha vingut donat, essencialment, per un amic, en Francesc Gràcia, un biòleg i espeleobussejador agosserat que junt amb J.J. Fornós i B. Clamor ens presenten un catàleg de les cavitats costaneres de les Balears generades a la zona de mescla, amb importants continuacions subaquàtiques.

Tanca aquest volum, carregat de sentiments, un article d'en J. Servera, un company i amic del departament que ha volgut compartir amb nosaltres els trets mineralògics i textural de la seqüència dunar holocena de la depressió de Campos (Mallorca), un dels sistemes dunars més importants de les Balears i zona que ningú més que ell, coneix a la perfecció. Per últim, agrair la confiança i paciència que han depositat amb nosaltres durant aquest llarg procés de gestació, en tot moment, tots els autors d'aquesta monografia, per les paraules d'ànim de na Mar Cuerda i n'Alfons Barceló, la Junta de la Societat d'Història Natural de les Balears, a n'Andreu Muntaner que ens ha cedit totes les fotografies d'aquesta presentació (i altres moltes imatges!!) i l'ajut econòmic de la Fundació "SA NOSTRA" especialment en les persones de n'Andreu Ramis, en Bartomeu Tomàs i n'Eva Villalonga i la Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació, especialment a la seva directora general, Marta Jacob, i na Bàrbara Terrassa. Moltes gràcies a tots.

Guillem X. Pons i Damià Vicens